

Radványi Kálmán füzetkéje *Horogh István & Comp.* címmel a diákéletből beszél el néhány mulatságos történetet és vázol egy pár tréfás jelenetet. Horogh István kacagató figurája régi jó ismerőse a *Zászlónk* című ifjúsági lap diákolvasóinak. Radványi jól ismeri a diákokat, főként a pestieket, s a maguk nem éppen mintaserű nyelvén beszélteti is őket a jellemzettség kedvéért (kisöccsége, fakamra stb!). A kis karcolatok jóízű mókázással villantanak rá a diáknépségnek apró-cseprő gyengéire, bohókás komolykodására, rosszul végződő csínytevéseire, s mint naiv hangjuk mutatja, a kis diákokat akarják a *Mister Herkules & Comp.* helyett lelki károsodás nélkül elmulattatni.

Az ifjúsági irodalom köréből a pedagógia terére siklunk át Tower Vilmos értekezésével (*A fegyelmezés természetesei eszközei*), mely Weszley Ödön egyetemi tanár ajánló soraival jelent meg. Nem elvi szempontok tisztázására törekvő, a tudós fejtegetés választékos hangján szóló neveléstani elmélkedés ez, hanem amolyan népszerű, könnyed pedagógiai csevegés. Kiindulópontjai általában helyesek, bár itt-ott lehetne megjegyzést tenni, pl. ma már nem helytálló az írásbeli feladattal való büntetés ajánlgatása, mivel minden pedagógusnak tudnia kell, hogy a régi világban ugyancsak divatozó „büntetési feladat” nem nevelő hatású büntetés. Saját tapasztalásából és olvasmányából igen sok példát halmoz össze a szerző; sok az érdekes köztük, de a belőlük levont következtetéseket kritikával kell olvasni. Szóvá kell tennünk végül, hogy a könnyedségre való törekvésben kelleténél messzebb megy, úgyhogy kifejezésmódja sok helyt fésületlenül válik. Bármennyire kerülnék a tudósodás látszatát, bármily ellenszenves legyen előttünk a koturnuson járó stílus, mégsem szabad komoly tárgyú fejtegetésben ilyen kiszólásokra vetemedni: bivalypedagógia, vau-vau (emberre értve!), limlohos (?), tityi-toty ember, kipiizsterkélhessék magukat (?). Az efféle részint a tárgy által mekövetelt komolyság, részint az érthetőség rovására megy, s a kevésbé váltogatos írásmódból is bántóan kéri.

Az Aquinói Szent Tamás-Társaságban székfoglalóul bemutatott másik értekezést (Erdey Ferenc: *A*

cserkészpedagógia alapelve Aquinói Szent Tamás elméletének világánál) — melyet szerzője helytelenül nevez az előszóban értekezetnek, hiszen az ma már tudvalevőleg tanácskozást jelent — az a körülmény hozta létre, hogy a katolikus egyházi hatóságok és személyek sokáig idegenkedtek a cserkészet felkarolásától, mert nem látták be mindjárt, hogy a cserkészet elveit és gyakorlatát jól össze lehet egyeztetni a nevelésnek egyházas szellemével. A szerző most a katolikus egyház egyik legnagyobb tudósának, Szent Tamásnak metafizikai és etikai tanaitan keresi meg a cserkészpedagógia azon alapelveinek igazolását, hogy a növendéket nem kívülről kell nevelni rákényszerített törvényekkel, hanem a lelkéből kell kiindulni, s a benne föllelhető jó csírákat kifejlesztve kell ellensúlyozni és leküzdeni a benne felburjánzó rossz hajlamokat. Emlékünkbe idézi ez az eljárás a középkort, amikor mindent Aristotelesből igyekeztek igazolni, még a tévedéseket is. Ezúttal azonban semmi baj nem származik a visszafelé nyomozó igazolásból. Csak örvendeni lehet, hogy akiknek eddig netalán még teológiai szempontból aggodalmaik voltak a cserkészet jól bevált intézményével szemben, azok is megnyugtatót kapnak arra nézve, hogy a cserkészpedagógia a szigorúan egyházas felfogással sem áll ellentétben. Egyébiránt ezt a gyakorlat emberei már előbb felismerték és tevékenységükkel be is bizonyították; most az elmélkedés csak mintegy utólag üti rá a szentesítő pecsétet.

Nagy J. Béla.

„Vajda János vezeklése.” — Ily cím alatt a „Napkelet” legutóbbi számában Baros Gyula úrtól érdekes cikket olvastam. Vajda Jánosnak — eddig ismeretlen — Bécsből Jókai Mórhoz intézett levelét közli s mintegy adatként alkalmazza abban a — ma ként nagyrészt tisztázatlan kérdésben — „hogy a Vajdát elkészerítő körülmények előidézésében mennyi része volt a kortársak meg nem értésének s mennyi írható önhibája rovására”. A költő leveléből érdekesen világlik ki, hogyan fogadta az *Önbírálat és Polgárosodás* című politikai röpirataira adott választ, melyben a nagyközönség hangulatának tolmácsolását vélte:

„...feledd tévedéseimet — írja le-
velében —, melyek nagyrészt akkori
beteges állapotomból származtak s
nyujts módot, hogy az ügynek szol-
gálhassak. Részemről ki vagyok bé-
külve azokkal is, kik legdühöseb-
ben üldöztek, mert hiszen magam is
legkíméletlenebb üldözője óhajtanék
lenni a rópirataimban kifejtett
iránynak.“

Vajda János akkori lelki állapo-
tára vonatkozólag azonban érde-
mesnek tartok még egyet-mást meg-
jegyezni. Először is figyelembe kell
venni szüleinek tragikus halálát
(1863 szeptember 17.). Ha elfogad-
juk is a Vajdára vonatkozó irodal-
om azon megállapítását, hogy szü-
leit s különösen édesanyját nem
szerette, — lehetetlen még elgondolni
is azt, hogy ez a váratlan szeren-
csétlenség meg ne rendítette volna.
Hiszen az ő halálukkal némesak ott-
hont veszített, hanem úgy nő-, mint
fiútestvérei eltartásának gondja is
ránéhezdedt az amúgy is szegény-
séggel küzdő költőre. Tudjuk, hogy
Vajda gyakran járt ki szüleihez
Válba s ilyenkor álmódózza bo-
lyongta be az általa oly szépen
megénekelt váli erdőt! Pihenni, fe-
ledni járt ide. Szülei halálával ezek-
ről a kedves enyhülésekről is le kel-
lett mondania. Az erdőimádó költő-
nek nagyon fájhatott a váli erdő-
től való elszakadás!

Szívesen ragadta meg tehát az
alkalmat, mikor valami lap ügyé-
ben Bécsbe kellett mennie. Gina,
„a feledhetetlen“, akkor már mint
nagy vagyon örököse élt Bécsben.
Házai, pompás ékszerai voltak.
Vajda találkozott vele, meglátogatta
és e találkozás emlékére írta „A kár-
hozat helyén“ című megrázó költe-
ményét. Gina ekkor már tartóztatta
a költőt. Vajjon nem ezen körülmé-
nyre vonatkoznak-e fent idézett
levelének következő sorai: „Ha már
csak kenyér kellene, maradnék itt,
kapnék kalácsot is. De érzületem
napról-napra jobban föllázad hely-
zetem ellen. És ezt nem bírván el-
palástolni, itt legkevésbé boldogu-
lok.“ Ugyanezen levelében arra kéri
Jókai Mórt, hogy alkalmazza lap-
jánál bécsi levelezőnek s mint ilyen
egyelőre megelégednék 62 forint
fizetéssel!

„Példát ritkító akaratereire és
mely erkölcsi érzékre mutat — írja
Kerekes György Vajda, életrajzá-

ban —, hogy Vajda nemcsak nőül
nem vette e nőt, hanem még szere-
tőjének sem akarta. Pedig szerette,
csakhogy nem ezt a Ginát, hanem
azt a régít. Nem a szerencsését, ha-
nem a szegényt és tisztát.“ Hogy ez
a győzelem mennyi szenvedésébe
került, azt nagyon jól tudják azok,
akik néha Vajda János költemé-
nyeit is olvasgatják!

Vajda János vezekelt! Pedig a
legtöbbször nem szolgált rá a ve-
zeklésre. Boldogtalan volt egész éle-
tében, a „boldog gyermekkor“ ked-
ves napjaitól kezdve a „hosszú éj-
jel“ azon percéig, amelyben örök
álmorra esukódtak le fáradt szemei.
(Vál.) Németh László.

Erdélyi irodalom. Három író t
mutatok be ezúttal az olvasónak. Mind
a három tősgyökeres erdélyi, kettő-
nek közülök a szava is székely. Az
első: *Gyallay Domokos*, kiről folyó-
iratunkban már gyakorta esett szó,
egyike a legmunkásabb erdélyi írók-
nak. Röviden úgy lehetne jellemezni
emberi és írói egyéniségét, hogy az
erdélyi nép *tanítója*. Ő szerkeszti a
a Magyar Nép c. politikai, gazdasági
és szépirodalmi képes hetilapot s
ennek könyvtárát. Lapja telve van
hasznos tudnivalóval; emellett szó-
rakoztat is. Könyvtárának egyes szá-
mai: *A földmérés kis könyve*; a
György Lajostól kitűnően összeállít-
ott *Históriás könyveske*, mely leg-
jobb elbeszélőink egy-egy remekével
ismerteti meg a népet; a *Szaváló
könyv*. *A betyár kendője* stb. már
címmel utalnak rendeltetésökre.
Gyallay vitte be a népmulatságokba
az irodalmat, mi több: a szórakozá-
sok, összejövetelek főprogrampon-
tjává tette azt. (Kolozsvárt időzésem-
kor hallottam, hogy a nép állandóan
új „szaváló“-könyvekért és műkedve-
lői előadásokra alkalmas színdara-
bokért *ostromolja* a szerkesztőséget.)
E tény jelentőségét csak az méltat-
hatja igazán, aki számbaveszi, hogy
Erdélyben a nevelés pusztuló isko-
láinkból mindinkább a családba
kényszerül: a gyermek családi kör-
ben szívja magába nagy magyar köl-
tők szellemét s amit azelőtt az isko-
lában tanulnia *kellett*, itt önkén-
ten tanulja meg.

Gyallayban e veleszületett peda-
gógiai hajlam oly erős, hogy az író
sem hagyja cserben. Novelláinak
legújabb kis kötetében, mely az Er-